

„Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u Srbiji“ – PMLTF Srbija

TEHNIČKI DOKUMENT

**Virtuelna imovina i pružaoci usluga povezanih s virtuelnom imovinom:
Analiza regulatornih, nadzornih i kontrolnih pristupa i izazova u oblasti SPN/FT**

Pripremila

Dr Ramandeep Kaur Chhina
ekspertkinja Saveta Evrope

Projekat "Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u Srbiji" ima za cilj da podrži Srbiju u ispravljanju regulatornih nedostataka u oblasti sprečavanja pranja novca/finansiranja terorizma (SPN/FT) kroz jačanje prevencije i mera za njihovo izvršenje. Ovaj cilj će se ostvariti kroz razvoj efikasnog i održivog okvira za prevenciju i suzbijanje pranja novca i finansiranja terorizma u Srbiji, kroz primarno i sekundarno zakonodavstvo, organizaciona rešenja i stručno usavršavanje.

Projekat finansira Švedska, preko Švedske međunarodna agencija za razvojnu saradnju, a sprovodi Savet Evrope.

Napomena

Ovaj tehnički dokument je nastao u okviru projekta „Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u Srbiji“ koji finansira Švedska, preko Švedske međunarodne agencije za razvojnu saradnju, a sprovodi Savet Evrope.

Izrečeni stavovi pripadaju isključivo glavnom autoru i ni na koji način ne predstavljaju zvaničan stav Saveta Evrope ili Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju.

Za dodatne informacije kontaktirajte:

Sektor za privredni kriminal i saradnju
 Odeljenje za aktivnosti protiv kriminala
 Generalni direktorat za ljudska prava i vladavinu prava
 Savet Evrope
 67075 Strazbur CEDEX Francuska
 E-mail: contact.econcrime@coe.int
www.coe.int/econcrime

Kontakt osobe**Sedište u Strazburu**

Zahra Ahmadova
 Programski koordinator
 Email: Zahra.Ahmadova@coe.int
 Tel: +33(0)390212844

Kancelarija Savete Evrope u Beogradu

Predrag Nikolić
 Nacionalni koordinator projekta
 Email: Predrag.Nikolic@coe.int
 Tel: +381(0)117155500 (lok.533)

SADRŽAJ

1. Rezime	6
2. Uvod	8
3. Pregled međunarodnih standarda za SPN/FT koji se odnose na VA i VASP	10
3.1. Standardi FATF	10
3.2. Peta Direktiva EU o sprečavanju pranja novca: po čemu se razlikuje od standarda FATF?	13
4. Regulatorni i nadzorni okvir za VASP u Srbiji u cilju SPN/FT	14
5. Međunarodno poznati rizici od PN/FT povezani sa VA i VASP	16
6. Pravni i regulatorni pristupi sektoru VASP: pregled	19
6.1. Vrste VASP obuhvaćene zakonima i propisima	19
6.2. Tip nadzornog organa	20
6.3. Registracija i licenciranje - teritorijalni opseg	20
6.4. Elektronski transferi	21
7. Pristupi nadzoru i kontroli sektora VASP u oblasti SPN/FT	22
7.1. Procenjivanje ukupnog rizika od PN/FT u sektoru VASP	23
7.1.1 Verovatnoća da će doći do PN/FT u sektoru VASP	23
7.1.2 Uticaj PN/FT do koga dolazi u sektoru VASP	26
7.2. Pravljenje profila rizika za svakog VASP (ili grupu VASP)	26
7.2.1 Profil rizika i kategorizacija VASP	29
7.3. Formulisanje supervizorskog pristupa na osnovu procene rizika	30
7.3.1 Pristup zasnovan na riziku u ispitivanju određenih problema ili rizika	32
7.3.2 Tematski pristup nadzoru	32
7.4. Stalno ažuriranje i razmatranje faktora rizika i procene rizika	33
8. Izazovi u oblasti regulisanja, nadzora i kontrole	35
9. Novi trendovi u regulisanju, nadzoru i kontroli VA i VASP u oblasti SPN/FT	36
9.1. Nadzorni organi i alati „SupTech“ za SPN/FT	36
9.2. Alati koje su osmislili ili koristili nadzorni organi za SPN/FT: primeri	38
9.2.1 Alati za bodovanje rizika obveznika	38
9.2.2 Alati za razumevanje i analizu mreže obveznika	38
9.3. Javno-privatna partnerstva, radne grupe i druge inicijative	39
10. Zaključak i preporuke	41
11. Reference	43

TABELA SKRAĆENICA

SPN/FT	Sprečavanje pranja novca/finansiranja terorizma
Zakon o SPN/FT, Srbija	Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, „Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 113 od 17. decembra 2017. godine, 91 od 24. decembra 2019. godine.
ASIC	Australijska komisija za hartije od vrednosti i investicije, Australija
CDD	Radnje i mere poznavanja i praćenja stranke (Customer Due Diligence)
CFTC	Komisija za trgovanje robnim fjučersima (Commodity Future's Trading Commission), SAD
CNBV	Nacionalna komisija za banke i hartije od vrednosti Meksika (National Banking and Securities Commission of Mexico)
DEX	Decentralizovane razmene (Decentralised Exchanges)
DNFBP	Određena pravna i fizička lica van finansijskog sektora (Designated non-financial businesses and professions)
EBA	Evropsko nadzorno telo za bankarstvo
EK	Evropska komisija
ESMA	Evropsko nadzorno telo za hartije od vrednosti i tržišta
FATF	Radna grupa za finansijsku akciju
FCA	Uprava za kontrolu i nadzor finansijskog sektora, UK
FI	Finansijske institucije
FOS	Finansijsko-obaveštajna služba
ICO	Inicijalna ponuda kriptovaluta
JFSA	Japanska agencija za finansijske usluge
KYC	Upoznaj svog klijenta (Know Your Customer)
LEA	Organi za sprovođenje zakona (Law Enforcement Authorities)
MAS	Monetarna uprava Singapura
MER	Izveštaj o uzajamnoj evaluaciji (Mutual Evaluation Report)
MONEYVAL (Manival)	Savet Evrope, Komitet eksperata za evaluaciju mera za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma
PN	Pranje novca
OSC	Komisija za hartije od vrednosti Ontarija, Kanada
STR/SAR	Izveštaji o sumnjivim transakcijama/Izveštaji o sumnjivim aktivnostima
FT	Finansiranje terorizma
SAD	Sjedinjene Američke Države
UK	Ujedinjeno Kraljevstvo
VA	Virtuelna imovina (Virtual Assets)
VASP	Pružaoци usluga povezanih s virtuelnom imovinom (Virtual Assets Service Providers)

1. REZIME

Ovaj tehnički dokument ima za cilj da pruži smernice regulatornim i nadzornim organima u Srbiji o primeni pristupa nadzoru nad virtuelnom imovinom (VA) i pružaocima usluga povezanih s virtuelnom imovinom (VASP) zasnovanog na riziku u oblasti SPN/FT. U dokumentu se daju smernice vlastima u Srbiji za razvoj i/ili jačanje njihovih supervizorskih procesa, procedura i sistema u oblasti SPN/FT radi nadzora i praćenja aktivnosti vezanih za VA i VASP kroz analizu aktuelnih regulatornih, nadzornih i kontrolnih pristupa usvojenih u drugim jurisdikcijama i korišćenjem njihovih iskustava koja se najbolje mogu primeniti kao dobre prakse.

Dokument se pretežno zasniva na sekundarnoj analizi raspoložive literature o nadzoru nad VA i VASP sa aspekta SPN/FT, kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou, kako bi se razumeli trenutni regulatorni, nadzorni i kontrolni pristupi, kao i izazovi na koje bi moglo da se naiđe u procesu delotvornog regulisanja ovog sektora i nadzora nad njim. Relevantna literatura za potrebe ovog rada obuhvata, između ostalog, zakone i podzakonske akte koji se odnose na nadzor nad VA i VASP u Srbiji (kako one kojima se uređuje opšti nadzor, tako i one kojima se uređuje nadzor nad VA i VASP po pitanju SPN/FT), Nacionalnu procenu rizika od PN/FT za Srbiju iz 2018. godine, Akcioni plan uz procenu rizika za Srbiju iz 2018. godine, Nacionalnu strategiju za borbu protiv PN/FT (2020-2024. godine) i Akcioni plan (2020-2022. godine), Izveštaj Manivala o uzajamnoj evaluaciji za Srbiju iz 2016. u okviru Petog kruga evaluacije, Drugi izveštaj Manivala o pojačanom praćenju za Srbiju iz 2018. godine, razne smernice i izveštaje međunarodnih i regionalnih tela i agencija o pristupu nadzoru nad VASP zasnovanom na riziku, sektorske tipologije PN/FT i izveštaje o indikatorima visokog rizika (*red flag*) koje su objavile međunarodne organizacije poput Radne grupe za finansijsku akciju (FATF) i ostalu relevantnu literaturu o aktivnostima vezanim za VA i aktivnostima ili poslovanju VASP i delotvornom nadzoru nad njima u oblasti SPN/FT.

Neki od ključnih nalaza i preporuka ovog rada za jačanje pristupa SPN/FT zasnovanog na riziku u nadzoru nad aktivnostima vezanim za VA i VASP u Srbiji su sledeći:

- Sprovođenje procena rizika od PN/FT na nacionalnom nivou za aktivnosti u vezi sa VA i aktivnosti ili poslovanje VASP, kao prioriteta, da bi se identifikovali, procenili i ublažili rizici od PN/FT sa kojima se sektor suočava.
- Sprovođenje od strane Narodne banke Srbije i Komisije za hartije od vrednosti, kao imenovanih nadzornih organa, procene rizika od PN/FT na nivou sektora za aktivnosti vezane za VA i sektor VASP, radi prikupljanja informacija za njihov pristup zasnovan na riziku u nadzoru nad ovim sektorom.
- Sprovođenje obuka i aktivnosti na izgradnji kapaciteta za nadležne organe (uključujući Narodnu banku Srbije, Komisiju za hartije od vrednosti, FOS, policiju i druge organe za sprovođenje zakona) kako bi se unapredilo njihovo razumevanje proizvoda, usluga i aktivnosti u vezi sa VA, kao i rizika od PN/FT povezanih sa VA i VASP. To obuhvata obuku o tipologijama, povezanim izazovima i forenzičkim tehnikama za otkrivanje i procenu rizika od PN/FT povezanih sa VA i VASP.
- Sprovođenje aktivnosti na terenu namenjenih VASP radi podizanja nivoa njihovog razumevanja i svesti o rizicima od PN/FT koji su povezani sa različitim proizvodima, uslugama ili aktivnostima vezanim za VA, kao i njihovim obavezama u oblasti SPN/FT.

- Izrada i obezbeđivanje VASP odgovarajućih smernica za primenu pristupa SPN/FT zasnovanog na riziku na institucionalnom nivou, kako bi mogli delotvorno da identifikuju, procene i ublaže rizike od PN/FT sa kojima se suočava njihova firma.
- Izrada i primena pravilnih procedura, procesa, smernica i sistema od strane nadzornih organa za sprovođenje nadzora nad sektorom VASP zasnovanog na riziku u cilju SPN/FT.
- Za vršenje delotvornog nadzora i praćenja sektora VASP u Srbiji koji se brzo razvija i transformiše, u ovom izveštaju se vrlo preporučuje usvajanje i primena transformisanog supervizorskog modela zasnovanog na riziku za SPN/FT, koji koristi napredne tehnike prikupljanja i analize podataka.
- Povećanje jasnoće, poboljšanje i jačanje saradnje i koordinacije između nadzornih organa (Narodne banke Srbije i Komisije za hartije od vrednosti) i drugih nadležnih organa radi razmene informacija u vezi sa nadzorom u oblasti SPN/FT.
- Razvoj i promovisanje javno-privatnih partnerstava između regulatornih i nadzornih organa i VASP u cilju razumevanja tipologija i indikatora za procenu rizika od PN i FT, kao i radi razumevanja novih proizvoda, novih poslovnih modela, novih tehnologija i potencijalnih rizika.
- Redovno korišćenje međunarodnih organizacija, kao što su FATF i Egmont grupa, kako bi se olakšala saradnja između nadležnih organa prilikom odgovarajućih reakcija regulatornih tela i organa za sprovođenje zakona u vezi sa VA, uključujući razmenu informacija i izradu tipologija.

Glavno težište ovog rada je na davanju smernica za regulatorne i nadzorne organe u vezi sa formulisanjem njihovog pristupa nadzoru nad aktivnostima vezanim za VA i VASP zasnovanog na riziku za potrebe SPN/FT. Njime nije obuhvaćen način na koji bi VASP mogli da na nivou firme primene sopstveni pristup SPN/FT zasnovan na riziku i način na koji nadzorni organi kontrolišu takav pristup zasnovan na riziku. Ipak, informacije date u ovom radu bi bile korisne obveznicima u sektoru VASP, u određenoj meri, za strukturiranje i sprovođenje sopstvene procene rizika na nivou institucije.